

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки
Факультет історії, політології та національної безпеки
Кафедра Історії України та археології

СИЛАБУС
нормативної навчальної дисципліни
Історико-краєзнавча практика
підготовки бакалаврів
спеціальностей 032 «Історія та археологія»,
014 «Середня освіта (Історія)»
Освітньо-професійних програм
«Історія, європеїстика, археологія» та
«Середня освіта. Історія, правознавство»

Силабус навчальної дисципліни «Історико-країзнавча практика» підготовки бакалавра, галузей знань 03 «Гуманітарні науки» та 01 «Освіта/Педагогіка», спеціальностей 032 «Історія та археологія», 014 «Середня освіта (Історія)», за освітньо-професійними програмами «Історія, європеїстика, археологія» та «Середня освіта. Історія, правознавство»

Розробники: Панишко С.Д., доцент кафедри Історії України та археології, кандидат історичних наук; Каліщук О.М., професор кафедри Історії України та археології, доктор історичних наук.

Силабус навчальної дисципліни затверджено на засіданні кафедри історії України та археології

протокол № 2 від 18 вересня 2020 р.

Завідувач кафедри (проф. Баран В. К.)

I. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітньо-професійна /освітньо наукова/освітньо творча програма, освітній рівень	Характеристика навчальної дисципліни
Денна форма навчання	галузі знань 03 «Гуманітарні науки» та 01 «Освіта»	Нормативна
Кількість годин/кредитів - 2	спеціальності 032 «Історія та археологія» та 014 «Середня освіта (історія)» освітні програмами «Історія, європеїстика, археологія» та «Історія, правознавство» Освітній ступінь «бакалавр»	Рік навчання - третій
		Семестр - шостий
		Лекції - год. Практичні (семінарські) - год. Лабораторні _____ год. Індивідуальні _____ год.
		Консультації - 4 год.
ІНДЗ: - немає		Самостійна робота - 56 год.
		Форма контролю: залік
Мова навчання - українська		

II. Інформація про викладача

ППП - Панишко Сергій Дмитрович
 Науковий ступінь - кандидат історичних наук
 Вчене звання - доцент
 Посада – доцент кафедри Історії України та археології

Контактна інформація – 067-456-2364, panishko63@gmail.com
 Дні занять <http://194.44.187.20/cgi-bin/timetable.cgi?n=700>

ППП – Каліщук Оксана Миколаївна
 Науковий ступінь - доктор історичних наук
 Вчене звання - професор
 Посада – професор кафедри Історії України та археології

Контактна інформація – 050-200-9382
 Дні занять <http://194.44.187.20/cgi-bin/timetable.cgi?n=700>

III. Опис дисципліни

1. Анотація курсу

Історико-краєзнавча практика студентів, які набувають кваліфікаційний рівень бакалавра за спеціальностями 032 «Історія та археологія» та 014 «Середня освіта (історія)», є невід'ємною складовою навчального процесу. Під час практики студенти мають поглибити знання з курсів «Історичне краєзнавство», сформувати практичні навички та вміння, пов'язані з виявленням різноманітних пам'яток на місці, основними прийомами їх дослідження та фіксації наукової інформації.

2. Мета і завдання навчальної дисципліни

Мета історико-краєзнавчої практики полягає у поглибленні знань студентів з курсів «Історичне краєзнавство» та «Історія Волині», формуванню у студентів практичних навичок та вмінь, пов'язаних з виявленням різноманітних пам'яток на місці, основними прийомами їх дослідження та фіксації наукової інформації.

Основними завданнями практики є:

- ознайомитись з різними видами пам'яток як історичними та краєзнавчими джерелами;
- оволодіти методами історико-краєзнавчих досліджень;
- отримати навички ведення польової документації;
- ознайомитись із особливостями волинської цивільної, культової та оборонної архітектури;
- вивчити усні джерела з історії краю;
- дослідити етнічну історію Волині та її відображення в пам'ятках матеріальної і духовної культури;

3. Результати навчання (Компетентності)

Загальні компетентності.

1. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.
2. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.
3. Здатність до абстрактного мислення, аналізу і синтезу.
4. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.
5. Здатність спілкуватися іноземною мовою.
6. Здатність до пошуку та аналізу інформації з різних джерел.
7. Здатність виявляти, ставити та вирішувати проблеми.
8. Здатність застосовувати знання в практичних ситуаціях.
9. Здатність бути критичним і самокритичним.
10. Здатність працювати в команді.

Фахові компетентності.

1. Усвідомлення взаємозв'язку між фактами, подіями, явищами і процесами в минулому та сучасності.
4. Здатність використовувати у професійній діяльності наукові праці та інформаційно-довідкові видання (бібліографічні довідники, путівники до архівних фондів, архівні описи тощо), сучасні інформаційно-пошукові системи.
5. Здатність відшуковувати необхідні для освітньої та наукової діяльності історичні джерела (архівні та опубліковані документи, етнографічні, картографічні матеріали, музейні експонати, археологічні артефакти і т. п.).
6. Здатність використовувати релевантні методи опрацювання історичних та археологічних джерел, зокрема інструментарій спеціальних історичних дисциплін, а також сучасні інформаційні технології для обробки історичних даних.
7. Здатність використовувати фахові знання та професійні навички для виявлення, охорони та популяризації історико-культурної спадщини.

Програмні результати навчання.

1. Знати найважливіші факти історичного минулого українського народу і історії загалом, а також мати більш глибокі знання про певний історичний період або проблему.
2. Розуміти контекст і причини відповідних історичних подій та використовувати ці знання у професійній діяльності.
3. Знати основні підходи до вивчення вітчизняної та світової історії, принципи і методи історичного пізнання, основні типи і види історичних джерел.
5. Вміти працювати з письмовими, речовими, етнографічними, усними, архівними та іншими історичними джерелами.
6. Виявляти взаємозв'язки між процесами у минулому та на сучасному етапі, аналізувати суспільні процеси в історії України у контексті європейської та світової історії.
8. Брати участь у плануванні та виконанні наукових досліджень у сфері історії, презентувати результати досліджень, аргументувати висновки.
9. Мати навички організації практичного вирішення питань історичної пам'яті та охорони матеріальної й нематеріальної культурної спадщини України.
10. Застосовувати сучасні методики у процесі популяризації історії та археології, а також здійсненні різних видів педагогічної діяльності.
12. Здійснювати комунікацію з професійних питань з представниками наукових, громадських, релігійних і національно-культурних організацій і спільнот.
13. Розуміти загальні та специфічні риси історичного розвитку різних регіонів України, Європи та світу, фактори, що зумовлюють різноманіття культур та національних спільнот, ефективно співпрацювати з носіями різних історичних та культурних цінностей.
14. Вміти акумулювати та поширювати кращий досвід професійної діяльності, інтегрувати досягнення інших наук для вирішення актуальних проблем історії та археології.

4. Структура навчальної дисципліни (денна форма навчання).

1. Етапи практики

Етапи	Зміст, основні завдання, тривалість
1. Підготовчий	<p>Історико-краєзнавчу практику тривалістю 3 тижні студенти проходять наприкінці 6 семестру. Згідно навчального плану студенти освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр» на другому курсі вивчають дисципліни «Історичне краєзнавство» та «Історія Волині». Внаслідок їх вивчення вони отримують загальні теоретичні знання з цих курсів, що становить базу їх знань про історію Волині. У ході слухання лекцій та проведення семінарських занять вони оволодівають теоретичними навичками обробки та інтерпретації писемних, матеріальних та усних джерел. При ньому студенти користуються, в першу чергу, опублікованими матеріалами.</p> <p>Однак, для поглибленого засвоєння матеріалу та закріплення отриманих знань студентам необхідно пройти історико-краєзнавчу практику, тобто в натурі простежити процес пошуку, опрацювання та фіксації матеріалу.</p>

	<p>На засіданні кафедри на початку навчального року відбувається розподіл студентів та призначення керівників історико-краєзнавчої практики.</p> <p>Практика включає дві складові частини – підготовка і проведення екскурсії по історичних пам'ятках Волині та збирання історико-краєзнавчого матеріалу на місці.</p>
2. Ознайомлювальний	<p>За два тижні до початку практики зі студентами-практикантами проводяться організаційні збори, на яких пояснюються цілі та завдання практики. Студенти-практиканти повинні попередньо ознайомитись з програмою та завданнями практики, вивчити спеціалізовану літературу, проконсультуватись із керівниками практики щодо її проходження.</p> <p>Для студентів-практикантів проводиться інструктаж з техніки безпеки.</p> <p>На цьому етапі узгоджуються маршрути краєзнавчих екскурсій та обираються об'єкти для краєзнавчого дослідження.</p> <p>Студенти обирають індивідуальні об'єкти (населені пункти) для історико-краєзнавчих досліджень. Для збільшення ефективності роботи студентів пропонується кілька анкет, відповіді на питання яких дозволяють повно представити результати польової експедиції.</p> <p>Серед запропонованих напрямків дослідження є:</p> <ul style="list-style-type: none"> - краєзнавчий (додаток 2); - топонімічний (додаток 3); - пам'яткознавчий (додаток 4); - персоналістичний (додаток 5).
3. Основний	<p>На цьому етапі студенти самостійно заповнюють анкети по обраному населеному пункті, готують та проводять історико-краєзнавчі екскурсії.</p> <p>Перед початком екскурсії проводиться короткий інструктаж з техніки безпеки, вказуються особливості обраного маршруту. При необхідності огляду дрібних архітектурних об'єктів готуються технічні засоби, що допоможуть їх огляду. Готується план-схема маршруту, з якою ознайомлюють екскурсантів.</p> <p>Розробляються питання для міні-вікторини, зі змістом якої присутні ознайомлюються перед початком екскурсії. Це сприятиме уважності слухання екскурсовода та засвоєнню матеріалу.</p> <p>Виготовляються фото та інший наочний матеріал, який сприятиме засвоєнню інформації.</p> <p>Основні завдання керівника практики:</p> <ul style="list-style-type: none"> - забезпечення практиканта необхідною науково-методично інформацією у відповідності з програмою практики; - надання методичної допомоги студенту у ході проведення екскурсій та заповнення анкет; - надання наукових консультацій щодо всіх питань організації та проведення практики;

	<ul style="list-style-type: none"> - контроль за процесом формування у студентів навичок історико-краєзнавчих досліджень. <p>Студент-практикант зобов'язаний:</p> <ul style="list-style-type: none"> - здійснювати всі види робіт, передбачені програмою практики, якісно і у встановлені терміни; - дотримуватись правил техніки безпеки у ході проведення практики; <p>Робота студента під час практики повинна бути відображена у заповнених анкетах (додатки 2 – 5) та звіті (додаток 1) про проходження практики.</p>
4. Підсумковий	<p>По результатам практики студенти здають заповнені анкети та короткі звіти не пізніше як за один тиждень після завершення польової практики.</p> <p>Звіт подається у вигляді викладу практичних результатів історико-краєзнавчих досліджень. Студент зобов'язаний представити також зошит самостійної роботи, в якому повинні бути відображені результати індивідуального дослідження. Текстова частина може бути доповнена рисунками об'єктів або їх фото. Звіт повинен мати наскрізну нумерацію сторінок. Аркуші звіту повинні бути зшиті.</p> <p>Керівник археологічної практики не пізніше як за 10 днів після її закінчення ознайомлюється із звітними матеріалами.</p> <p>Під час заліку студент ознайомлює керівника з матеріалами остаточно оформленого звіту, дає відповіді на запитання щодо ступеня оволодіння ним процесом історико-краєзнавчих досліджень.</p> <p>Керівник практики оцінює роботу студента.</p> <p>Загальні підсумки практики обговорюються на засіданні кафедри археології, давньої та середньовічної історії України та оформлюються у вигляді протоколу.</p>

2. Завдання для самостійної роботи

№ з/п	Зміст завдання
1	Скласти індивідуальний план роботи із врахуванням програми історико-краєзнавчої практики, відобразивши у ньому календарні терміни виконання завдань
2	Опрацювати літературу для підготовки екскурсії за обраним маршрутом та опису пам'яток конкретного населеного пункту
3	Зібрати фото матеріали для оформлення звіту практики

3. Індивідуальні завдання

№ з/п	Назва теми

1	Підготувати екскурсію за обраним маршрутом (на вибір студента)
2	Описати пам'ятки конкретного населеного пункту Волині (на вибір студента)

IV. Політика оцінювання

Політика викладача щодо студента відзначається максимальною толерантністю. Головним завданням їх співпраці є набуття останнім нових компетентностей. Виходячи з великої завантаженості студентів та відносно легкого доступу до джерел та літератури через мережу Інтернет допускається усна ліквідація заборгованості з пропущених тем. Основним завданням студента є не написання конспектів, а отримання знань, на основі яких виробляється вміння історичного мислення.

Політика щодо академічної доброчесності полягає у відсутності толерації до використання у навчальному процесі, зокрема, на семінарських заняттях, текстів, без вказання їх авторів. Тобто, зміст опрацьованої літератури потрібно переказувати своїми словами, з відповідними посиланням, а не зачитувати з конспекту. Всяко заохочується ведення скорочених конспектів з використанням різних знаків та символів.

Політика щодо дедлайнів та перескладання характеризується можливістю складання заборгованості до кінця аудиторних занять, виставлених у розкладі. При цьому, перевага надається усному складанню пропущених тем, оскільки воно утруднює використання заборонених джерел інформації та сприяє академічній доброчесності студента.

Активність студента передбачає енергійну участь у навчальному процесі, насамперед, на семінарських заняттях. Однак, вона передбачає не механічну частоту виступів, а їх доцільність у кожному конкретному випадку. Виступ студента повинен показати не стільки його обізнаність у конкретній темі, скільки здатність своїм доповненням висвітлити поставлене питання. Тобто, активність проявляється змістовними виступами і доповненнями, а не подачею фрагментарної інформації.

7. Розподіл балів, які отримують студенти

Зміст роботи, що оцінюється	Кількість балів
1. Теоретична підготовка: - знання курсу «Історичне краєзнавство»; - історико-бібліографічні вишукування при підготовці обраного екскурсійного маршруту та історико-краєзнавчого дослідження (заповнення анкет).	30
2. Практична діяльність: - уміння складати маршрут екскурсії; - використання ілюстративного матеріалу у ході проведення екскурсії; - повнота заповнення відповідних рубрик анкет; - новизна поданого у анкетах матеріалу; - повнота фіксації отриманого матеріалу.	40
3. Оформлення звітної документації та захист практики: - точність передачі звучання назв та імен у анкетах; - характер ілюстративного матеріалу;	30

- повнота відповідей на поставлені викладачем питання.	
4. Сума	100

8. Шкала оцінювання (національна та ECTS)

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсової роботи (проекту), практики	для заліку
90 – 100	A	Відмінно	Зараховано
82 – 89	B	Добре	
75 - 81	C	Задовільно	
67 -74	D		
60 - 66	E		
1 – 59	Fx	Незадовільно	Незараховано (з можливістю повторного складання)

Додаток 1

Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки
Кафедра археології, давньої і середньовічної історії України

ЗВІТ

про проходження історико-краєзнавчої практики

Студента _____

_____ (прізвище, ім'я, по батькові повністю)

_____ групи за час з _____ по _____

Де проходила практика _____

_____ (адреса)

Завдання і зміст практики:

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____

Виконання завдання:

1. _____
2. _____
3. _____

4. _____

Студент _____ (п.і.п) _____ (підпис)

Керівник практики _____ (п.і.п) _____ (підпис)

Печатка

Додаток 2
КРАЄЗНАВЧА АНКЕТА

1. Адреса: село сільської (селищної) ради, район, область.
2. Кількість мешканців, будинків у селі.
3. Давніші назви населеного пункту (коли і чому змінювалися).
4. Географічна характеристика населеного пункту (відстань та координати відносно райцентру, які шляхи, ріки проходять повз село, наявність озер, ставків, парків, лісів, інших пам'яток природи, ґрунти і т.п.)
5. Перша письмова згадка про село і звідки Ви знаєте про це?
6. Походження назви села за документальними джерелами і народними переказами.
7. Основні історичні відомості про село від найдавнішого часу до сьогодні.
8. Історичні відомості про підприємства (колгосп, агрофірму тощо).
9. Історичні відомості про культурно-освітні заклади (школа, будинок культури, бібліотека, медпункт тощо).
10. Чи є в селі (наявність) музей, музейна кімната, зал бойової слави тощо (адреса): а) де знаходиться (школа, будинок культури, бібліотека, інші установи або окремо); б) з якого часу існує; в) хто засновник; г) хто очолює; г) кількість експонатів у фондах; д) опис експозиції.
11. Чи є церква, інші культові будівлі? Коли споруджені? Історичні відомості про них.
12. Які видатні або відомі люди були (є) уродженцями села?
13. відомості про цікавих людей села.
14. Опишіть хвилюючі епізоди в історії села.
15. Відомості про репресованих односельчан.
16. Скільки односельчан воювало і загинуло під час Другої світової війни?
17. Чи були і є у селі умільці, народні промисли, ремесла. Назвіть.
18. Легенди про село, його мешканців.
19. Які свята, обряди найбільш характерні для села?
20. Чи оспіване село у піснях, поезіях, витворах мистецтва?
21. Яка є література про село, цікаві документи?
22. Інші відомості. Факти та матеріали, не відображені у попередніх питаннях.
23. Додати ілюстрації, фотографії: відомі люди села, вулиця або центр села, архітектурні споруди, мальовничий ландшафт, картосхеми тощо.
24. Зниклі населені пункти у Вашій місцевості: а) місце розташування (район) і назва; б) зміна назви, коли і яка причина; в) населення: кількість, соціальний і національний склад на час існування; г) причини зникнення (урбанізація, колективізація, війна, депортація чи виселення); г) згадка у публікаціях чи спогадах старожилів; д) чи народилися там і жили відомі особи?

Дата

Підпис

Додаток 3
ТОПОНІМІЧНА АНКЕТА

1. Адреса: село (місто, хутір) сільської (селищної) ради, район, область.
2. Назви пам'ятних історичних місць, їх місцезнаходження.
3. Топографічні назви села, його околиць (їх походження):
 - 3.1. Вулиці
 - 3.2. Кутки
 - 3.3. Майдани
 - 3.4. Хутори
 - 3.5. Назви хуторів і кутків, які внаслідок переселення жителів перестали існувати
 - 3.6. Поля
 - 3.7. Пасовища
 - 3.8. Урочища
 - 3.9. Ліси
 - 3.10. Горби
 - 3.11. Далини
 - 3.12. Болота, торфовища
 - 3.13. Річки
 - 3.14. Озера
 - 3.15. Ставки
 - 3.16. Криниці
 - 3.17. Джерела
 - 3.18. Канали
 - 3.19. Броди
 - 3.20. Греблі
4. Назви жителів:
 - 4.1. Найпоширеніші в селі: а) прізвища; б) прізвиська.
 - 4.2. Найменування жителів за назвою населеного пункту.
 - 4.3. Найменування жителів за процесіями, заняттями.

Дата

Підпис

Додаток 4
АНКЕТА ПО ВИЯВЛЕННЮ ПАМ'ЯТОК ІСТОРІЇ ТА КУЛЬТУРИ

1. Місцезнаходження (населений пункт, район, область) з уточненням (де саме, в якому місці населеного пункту стоїть пам'ятка).
2. Назва пам'ятки (пам'ятника землякам, могили першої і другої світової воєн та визвольних змагань, відомих історичних осіб, місця масових поховань).
3. Опис пам'ятника з переліком кількості похованих або згаданих, фотографія.
4. Час встановлення пам'ятника, автори, матеріал з якого виготовлений.
5. Вказати дату могил і поховань.
6. Чи є у населеному пункті пам'ятки архітектури? Які? Де розміщені?
7. Час будівництва.
8. Що розміщувалося у пам'ятці архітектури колись і тепер.
9. Сучасний стан пам'ятки архітектури.
10. Публікації про пам'ятки історії і культури вашого населеного пункту.

Примітка: Більш докладну інформацію про пам'ятку можна написати на окремому аркуші в довільній формі

(прізвище, ім'я та по батькові складача анкети)

Дата

Підпис

Додаток 5
РЕАБІЛІТОВАНІ ІСТОРІЄЮ

Прізвище _____ Ім'я _____
 По батькові _____ Національність _____ Дата і місце
 народження _____
 _____ Рід занять до
 арешту _____
 _____ Партійна
 приналежність _____ Коли, ким і за що
 репресований _____
 _____ Місце і умови відбування
 покарання _____
 _____ Якщо реабілітований, то коли і ким
 _____ Якщо загинув,
 то коли і за яких обставин _____
 _____ Місце поховання
 _____ Джерело
 інформації _____

Примітка: Більш докладну розповідь про певну особу, подію чи факт можна написати на окремому листі паперу у довільній формі.

9. Методичне забезпечення

1. Жванко Л.М. Краєзнавство: Конспект лекцій (для студентів усіх курсів денної і заочної форм навчання напрямів підготовки: 6.030504 «Економіка підприємства», 6.030509 «Облік і аудит», 6.030601 «Менеджмент») / Авт.: Жванко Л.М.; Харк. нац. акад. міськ. господарства. – Х.: ХНАМГ, 2010. – 163 с.
2. Історичне краєзнавство. Напрями та методи історико-краєзнавчих досліджень : курс лекцій / В.Є.Голубко, А.В.Середяк, В.Я.Генега та ін. – Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2011. – 304 с.
3. Панишко С.Д. Історичне краєзнавство. Методична розробка. Луцьк, РВВ „Вежа” ВДУ ім. Лесі Українки, 2007. – 96с.

10. Рекомендована література

1. Бармак М. Німецьке, чеське та єврейське населення Волинської губернії (1796 – 1914 рр.). – Тернопіль, 1999. – 206 с.
2. Бондаренко Г.В. Історичне краєзнавство Волині: Монографія. Кн. 1 – Луцьк: РВВ “Вежа” Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2003. – 238 с.
3. Бондаренко Г.В. Історичне краєзнавство Волині: Монографія. Кн. 2 – Луцьк: РВВ “Вежа” Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2003. – 214 с.

4. Волинська область: Адміністративно-територіальний поділ на 1 липня 1981 р. – Львів: Каменяр, 1981. – 134 с.
5. Гаврилюк С. Історичне пам'яткознавство Волині, Холмщини і Підляшшя (XIX – початок ХХ ст.). – Луцьк: Вежа, 2002. – 531 с.
6. Давидюк В.Ф. Українська міфологічна легенда. – Львів: Світ, 1992. – 176 с.
7. Данилюк А. Волинь: пам'ятки народної архітектури. – Луцьк, 2000. – 100 с.
8. Данилюк О.К. Словник народних географічних термінів Волині. – Луцьк: Надстир'я, 1997. – 108 с.
9. Державний архів Волинської області: Путівник. – 2-е вид., доп. і перероблене. – К., 1990. – 224 с.
10. Історія міст і сіл УРСР. Волинська область. – К.: Вид-во АН УРСР, 1970. – 746 с.
11. Кравчук П. Рекорди Волині! 1993. – Любешів, 1994. – 64 с.
12. Кучінко М.М., Охріменко Г.В. Археологічні пам'ятки Волині: Навч. посібник для студ. іст. спец. вузів. – 2-е вид., випр. і понов. – Луцьк: Вежа, 1995. – 168 с.
13. Літопис Руський. За Іпатіївським списком переклав Л. Махновець. – К., 1989. – 591 с.
14. Надольська В.В. Волинь на перших етнічних картах українських земель // Наук. вісн. ВДУ ім. Л. Українки. – Луцьк, 2002. - №4. – С. 218 – 220.
15. Ономастика Полісся (Відп. ред. І.М. Железняк). – К., 1999.- 234 с.
16. Первая всеобщая перепись населения Российской империи, 1897 г. VIII. Волынская губерния. – СПб, 1904. – 282 с.
17. Прищепа О. Вулицями старого міста: топонімічні дослідження з історії Рівного. – Рівне, 1997. – 154 с.
18. Пура Я.О. Походження назв населених пунктів Ровенщини. – Львів: Світ, 1990. – 142 с.
19. Раппопорт П.А. Военное зодчество западнорусских земель X – XIV вв. – Ленинград: Наука, 1967. – 241 с.
20. Торгівля на Україні XIV – сер. XVII століття. Волинь і Наддніпрянщина. – К.: Наукова думка, 1990. – 408 с.
21. Цинкаловський О. Стара Волинь і Волинське Полісся: краєзнавчий словник – від найдавніших часів до 1914 р. Т.1 / Олександр Цинкаловський ; Інститут дослідів Волині. – Вінніпег: накладом Товариства «Волинь», 1984. – 600 с. : іл., портр. – (Інститут Дослідів Волині; ч. 52).
22. Цинкаловський О. Стара Волинь і Волинське Полісся: краєзнавчий словник – від найдавніших часів до 1914 р. Т. 2. / Олександр Цинкаловський ; Інститут дослідів Волині. – Вінніпег: накладом Товариства «Волинь», 1986. – (Інститут Дослідів Волині; ч. 55).
23. Шульгач В.П. Гідронімія басейну Стиру. – К.: Наук. думка, 1993. – 142 с.
24. Mytnik I. Antroponimia Wołynia w XVI-XVIII wieku / Irena Mytnik; Uniwersytet Warszawski, Katedra Ukrainistyki. – Warszawa: Katedra Ukrainistyki, Uniwersytet Warszawski, 2010. – 412 s.
25. Orłowicz M. Ilustrowany przewodnik po Wołyniu / Mieczysław Orłowicz. – Łuck: Nakł. Wołyn. T-wa krajozn. i opieki nad zabytkami przeszłości, 1929. – 380 s.: il.

Ресурси мережі Інтернет:

1. Державний комітет статистики України / [Електронний ресурс]. – режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
2. Законодавство України / [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.rada.kiev.ua/>
3. Закон України «Про музеї і музейну справу» / [Електронний ресурс]. – режим доступу <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/249/95-%D0%B2%D1%80>
4. Закон України «Про охорону культурної спадщини» / [Електронний ресурс]. – режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1805-14> .
5. Офіційний сайт Світової спадщини ЮНЕСКО (англ.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://whc.unesco.org> .

6. Офіційний сайт Рівненського обласного краєзнавчого музею. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : museum.rv.gov.ua
7. Рівненщина туристична [Електронний ресурс]. – Режим доступу : rivne.travel/ua/tourobject/list